Н.Д. КОГУТ

Наталя Дмитрівна Когут, кандидат юридичних наук, старший викладач НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ORCID: 0000-0001-6990-8752

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Найважливішим індикатором правової держави є незалежність та неупередженість судової гілки влади. Оскільки, яке б досконале не було законодавство, якщо не має механізму дотримання тих прав і обов'язків, які в ньому передбачені, то норми такого законодавства перетворюються на декларативні. В Україні питання судової реформи є надважливим, враховуючи те, що частка населення країни, яка вірить в можливість відстоювання власних прав та інтересів у суді є мізерною, а кількість неправосудних рішень надвелика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові питання реформування судової системи України як в цілому, так і окремих судів та сфер, були предметом дослідження низки українських науковців, серед яких: Г.Л. Бондар, І.П. Зеленко, Л.М. Москвич, В.В. Назаров, В.О. Сердюк, В.В. Фальковський та ін. Проте станом на сьогодні потребують детального аналізу питання подальшого реформування судової системи України щодо принципів судочинства та утвердження незалежності судової гілки влади, оскільки здійснена реформа судочинства у 2016 р. не принесла бажаних результатів.

Мета статті: розкрити основні можливі напрями судової реформи в Україні станом на сьогодні, які справді зможуть вплинути на ефективність та справедливість судової системи, а також розкрити зміст кожного із цих напрямів з формуванням пропозицій з удосконалення судової системи України.

Виклад основного матеріалу. У лютому 2016 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про судоустрій та статус суддів»¹, який покликаний реформувати систему судочинства. Однак основними змінами є реструктуризація судової системи (злиття деяких судів та створення нових), проте такі зміни не мають суттєвого впливу на підвищення якості суддівської гілки влади. *Основними напрямками реформування судової системи України, на нашу думку, мають стати наступні:*

- 1) зміцнення незалежності судової гілки влади від інших гілок влади та посадових осіб;
- 2) встановлення надійного механізму притягнення суддів до відповідальності за неправосудні рішення та корупційні правопорушення;
- 3) встановлення збалансованого взаємозв'язку між судовою та правоохоронною гілками влади;
- 4) встановлення надійніших важелів гарантування прав учасників судового процесу;
- 5) уніфікація судової практики та встановлення надійного механізму подолання правових прогалин і колізій;
- 6) удосконалення системи виконання судових рішень;
- 7) доступ громадськості до судочинства.

Проаналізуємо стан та перспективи розвитку всіх окреслених напрямів вдосконалення судової реформи.

1. Щодо формування принципу незалежності судової гілки влади від інших гілок влади та посадових осіб, то позитивом Закону «Про судоустрій та статус суддів» є те, що частково зменшується вплив Президента України на формування судової гілки влади. Зокрема, судді призначаються безстроково Вищою радою правосуддя за підписом Президента, останнє, на наш погляд, є зайвим рудиментом, оскільки відсутність підпису не надає можливості вступити на пост судді, а відповідальності за непідписання такого указу у Президента немає. Це можна порівняти з правом Президента на розпуск Парламенту при відсутності коаліції, але таке право мало б бути обов'язком, проте жоден обов'язок Президента не може бути виконаний примусово. Також Президент України втратив право на утворення та ліквідацію судів своїми указами, це здійснюється на рівні законів.

Проте слід проаналізувати порядок формування Вищої ради правосуддя. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 р.² «Вища рада правосуддя складається з двадцяти одного члена, з яких десятих – обирає з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, двох – призначає Президент України, двох – обирає Верховна Рада України, двох – обирає з'їзд адвокатів України, двох – обирає всеукраїнська конференція прокурорів, двох – обирає з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ. Голова Верховного Суду входить до складу Вищої ради правосуддя за посадою».

На наш погляд, Президент України та Верховна Рада України мають бути повністю усунені від формування Вищої ради правосуддя. До того ж, принаймні, на певний час, було б доцільно в склад Вищої ради пра-

восуддя та Центральної виборчої комісії залучити приблизно половину їх складу з представників різних незалежних іноземних структур у сфері правового захисту. Або, як варіант, Вища рада правосуддя могла б бути всенародно виборним органом, однак за зазначеної вище умови щодо незалежного від Президента України та Парламенту формування Центральної виборчої комісії. Такий крок надав би можливість уникнути неправомірних рішень судів та впливу на них різних органів влади і посадових осіб. При цьому слід ретельно підходити до вибору міжнародних структур, які могли б залучатися до формування Центральної виборчої комісії та Вищої ради правосуддя та до їх варіабельності для уникнення зовнішнього впливу на українську судову і законодавчу системи окремих політичних спрямувань.

2. *Встановлення надійного механізму притягнення суддів до відповідальності за неправосудні рішення та корупційні правопорушення.* Чинний закон «Про судоустрій та статус суддів» містить положення про можливість притягнення до відповідальності суддів за *корупційні правопорушення та за порушення норм процесуального законодавства*. Проте він не містить положень про відповідальність за *неправосудні рішення* в частині прийняття рішень, які *суперечать нормам матеріального права* або *не обґрунтовані належною доказовою базою*, а саме це є основною проблемою сьогоденного судочинства. Адже довести факт отримання хабаря значно складніше, ніж довести неправосудність судового рішення. З чинного законодавства про змагальність судового процесу в цивільному та господарському судочинстві випливає, що, якщо сторона не клопотала про застосування певної існуючої норми права, яка безпосередньо стосується справи, то суддя може не застосувати її. Тобто по суті, *судді не зобов'язані знати норми матеріального права та застосовувати їх*. На наш погляд, така ситуація є недопустимою у сфері судочинства.

Змінити такий стан справ можна в декілька способів: 1) надати беззаперечне право адвокатам звертатися до Вищої ради правосуддя зі скаргою на неправосудні рішення суддів, які неправильно застосували норми законодавства або не застосували існуючі норми; 2) запровадити *Юридичну службу*, в якій буде зареєстровано багато практикуючих юристів вищої категорії і вчених-правників України для перевірки правильності застосування законодавства суддями – це як *суд присяжних для суддів*. Їх висновок має бути на зразок правової експертизи фахівців. Обрання фахівців у конкретній справі в значній кількості з урахуванням спеціалізації фахівців (приміром по 12 осіб) доцільно здійснювати шляхом випадкового комп'ютерного відбору. У разі прийняття двох негативних рішень щодо одного судді протягом декількох років має бути однозначно прописаний обов'язок Вищої ради правосуддя негайно звільнити такого суддю. Такий метод доцільно здійснювати з рівня апеляції для меншого навантаження на подібну систему, такий суд присяжних міг би фінансуватися за кошти заявників або діяти на громадських засадах. Рішення такого суду присяжних мало б публікуватися і стати підставою для звільнення судді, але не перегляду рішення в тій самій інстанції для уникнення зловживань з боку заявників та уникнення дублювання судової системи. Останній спосіб є радикальним, але він дозволить підвищити як рівень кваліфікації, так і рівень відповідальності суддів. Зрозуміло, що будь-які подібні заходи є вимушеними через існуючий стан судової влади і мають з часом бути скасованими при добрій судовій практиці.

Для боротьби з корупцією в Україні слід законодавчо закріпити право будь-яких приватних осіб на захист своїх прав шляхом прихованої відеозйомки та звукозапису своїх бесід з працівниками судів та інших органів влади. Тому належним і допустимим доказом отримання чи вимагання хабаря суддею чи будь-якою іншою посадовою чи службовою особою органів влади і місцевого самоврядування має бути відео- та звукозапис, який пройшов судову експертизу на автентичність. Судову експертизу доцільно проводити незалежними організаціями, які мали б мати атестацію і ліцензію на проведення відповідних видів судових експертиз, бажано щоб атестація здійснювалася в авторитетних зарубіжних організаціях на підставі відповідних урядових угод. Проте наразі у деяких випадках експертиза може проводитися лише державними спеціалізованими установами: щодо криміналістичних, судово-медичних та судово-психіатричних експертиз відповідно до ч. 3 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу»³.

3. *Потреба у встановленні збалансованого взаємозв'язку між судовою та правоохоронною гілками влади є надзвичайно важливою.* Згідно з Законом України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р.⁴ завданням прокуратури в Україні є представництво інтересів громадянина або держави в суді; нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах. Тож прокуратура відіграє важливу роль на всіх стадіях кримінального процесу: починаючи від пред'явлення підозри, потім обвинувачення, проведення слідчих дій, судового провадження та виконання вироку. Проте для неупередженості роботи прокуратури вона має бути незалежною від Президента та інших органів влади і формуватися на конкурсній основі. Це особливо важливо в контексті того, що судді може бути повідомлено про підозру про вчинення кримінального правопорушення Генеральним прокурором або його заступником, які в наш час цілком вито підконтрольні Президенту України. На наш погляд, Генеральний прокурор у нашій правовій системі має призначатися *парламентською опозицією*, що створить баланс інтересів в цій сфері. Звісно, що право на висловлення недовіри Парламентом Генеральному прокуророві має залишатися чинним.

Крім того, конкурсний відбір, який зараз проводиться на прокурорські посади, проводиться конкурсними комісіями, які, в свою чергу, формуються доволі не прозоро, тому нівелюється сама мета їх діяльності. А прокуратура як, по суті, окрема правоохоронна гілка влади в Україні, на відміну від багатьох країн, де вона є структурною частиною судової чи виконавчої гілок влади, продовжує, хоч і меншою мірою, як раніше, здійснювати нагляд над законністю. Тому, на наш погляд, питання щодо оскарження дій прокурорів, притягнення їх до відповідальності, зокрема, за незаконне збагачення, мають вирішуватися так само, як і щодо суддів.

Також дуже важливою ознакою неупередженості кримінального процесу є незалежність слідства від прокуратури і, бажано, від поліції. Проте наразі в Україні слідчі органи знаходяться в структурі МВС, остан-

не приймає нормативну базу для функціонування слідчих органів: наказ МВС «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» від 6 липня 2017 р. № 22125.

Крім того, враховуючи те, що згідно з позицією Верховного Суду України існує ряд дискреційних повноважень Національної поліції (п. 2 ст. 122 Кодексу про адміністративні правопорушення України⁶ щодо накладення стягнень за порушення Правил дорожнього руху, які зафіксовані на відео), такі постанови поліції про накладення адміністративних стягнень не можуть переглядатися судами⁷, то можна сказати, що Національна поліція виконує функції «швидкого суду» і всі її посадові особи, на наш погляд, повинні мати, як мінімум, профільну вищу освіту, як це має місце в цивілізованих країнах Світу, а не 3-місячні курси.

Встановлення надійних важелів гарантування прав учасників судового процесу. До найвагоміших прав учасників судового процесу слід віднести: своєчасний розгляд судової справи; належне повідомлення відповідача про судові засідання; зручний документообіг; належність доказової бази тощо. Щодо всіх перелічених вище прав учасників судового процесу існували суттєві проблеми як в частині законодавчого закріплення, так і в частині практики виконання, які частково змінені на краще. Зокрема, процесуальне законодавство передбачало строк розгляду цивільних і господарських справ в межах двох місяців, проте цей строк приймався судами до уваги як строк, у межах якого суди мали відкрити провадження у справі, а не розглянути її. Наразі, цивільне та господарське законодавство передбачають 5-денний строк для відкриття провадження з дня надходження позовної заяви (ст. 187 Цивільно-процесуального кодексу України⁸ та ст. 176 Господарсько-процесуального кодексу України⁹) та 60-денний строк для розгляду справи по суті після відкриття провадження у справі (ст. 210 Цивільно-процесуального кодексу України та ст. 195 Господарсько-процесуального кодексу України). Також існує наказне та спрощене провадження, що надає можливість окремій категорії справ вирішувати швидше.

Якщо розглядати судочинство в кримінальних справах, то слід зазначити, що тут, окрім строків розгляду справи судом, важливе значення має строк досудового розслідування, протягом якого особа може перебувати у слідчому ізоляторі, такий строк може тривати до 18 місяців. Важливо також, щоб законодавство детальніше врегулювало випадки встановлення судової застави та визначення її адекватного розміру. Кримінально-процесуальний кодекс України¹⁰ містить перелік статей щодо яких не може застосовуватися застава для того, щоб випустити особу з-під арешту (ч. 5 ст. 176), проте до цього переліку не входять корупційні злочини, розкрадання коштів в особливо великому розмірі тощо. Крім того, у суддів є повноваження визначати розмір застави, по суті, на власний розсуд, оскільки немає чітких критеріїв його визначення. Логічно було б, щоб, *за аналогією з цивільним судочинством, обвинувачений вносив на депозит суду суму, яка дорівнює розміру збитків (розкрадання) по інкримінованій статті*.

Питання належного повідомлення відповідача про судові засідання дуже гостро стояло, коли існувала можливість повідомлення відповідача про порушену проти нього цивільну (господарську) справу через офіційні друковані видання¹¹ (що призводило до порушення базових прав особи та до «рейдерства», коли, наприклад, особа навіть не знала про позов, а за її відсутності в неї відсуджували квартиру і реєстрували на нового правовласника). Наразі відповідача, місце проживання (перебування) чи місце роботи якого невідоме, може бути повідомлено шляхом оголошення на офіційному веб-сайті судової влади України про дату, час і місце розгляду справи не пізніше як за 10 днів до судового засідання (ч. 11 ст. 128 Цивільно-процесуального кодексу України).

Щодо зручності документообігу, то нині існує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, яка дозволяє здійснювати обмін документами та навіть видачу електронного судового наказу.

Щодо належності доказової бази, то, на наш погляд, слід переглянути деякі підходи до допустимості доказової бази та до пріоритетності окремих доказів. Зокрема, аудіо- та відеозаписи всіх посадових і службових осіб органів влади і місцевого самоврядування *щодо їх службової діяльності* мають бути допустимими доказами незалежно від наявності чи відсутності дозволу таких осіб. Свідчення свідків повинні мати вторинне значення порівняно з беззаперечними фактами, встановленими судовою експертизою щодо аналізів, які мають стовідсоткове або близьке до стовідсоткового значення достовірності. Також законодавство не містить положень, на підставі яких можна було б *оскаржити конкретний висновок судової експертизи*, що потрібно законодавчо врегулювати. Судова практика знає непоодинокі випадки використання негативної рецензії на висновок експертизи окремими фахівцями, яку суди не повинні враховувати¹².

5. *Уніфікація судової практики та встановлення надійного механізму подолання правових прогалин і колізій.* Для уникнення неоднакового застосування судами законодавства в однотипних справах через наявність колізій та прогалин в законодавстві варто надати право самим суддям, прокурорам, адвокатам, юридичним факультетам ВУЗів та громадським організаціям звертатися безпосередньо до Верховної Ради України (чи Конституційного Суду України) зі спеціальним поданням щодо усунення таких колізій чи прогалин, а також конкретними пропозиціями (законопроектами) щодо їх усунення, адже це дуже оптимізує чинне законодавство (зокрема, нові закони автоматично не вносять зміни у вже існуючі, що входять з ними в протиріччя). До того ж, не зважаючи на те, що суди не мають права відмовити в розгляді справи з підстав відсутності правового врегулювання спірного питання, для забезпечення правосудності судових рішень слід мінімізувати прогалини в законодавстві.

Варто зазначити, що з внесенням деяких змін в законодавство Верховний Суд України має право за результатами аналізу судової статистики та узагальнення судової практики надавати роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства при вирішенні судових справ (п. 10² ст. 46 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»). Тобто по суті, Верховний Суд України має функції щодо *судової правотворчості*. На думку В. О. Сердюк, будь-яка система чітко встановлених правових норм завжди має прогалини та застаріває відразу ж після прийняття¹³. Тому нездатність законодавця вчасно відреагувати на зміну суспільних відносин сприяє розвитку судової правотворчості¹⁴.

Крім того, відповідно до п. 10⁻¹ ст. 46 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» Верховний Суд України може визначати «показові» судові рішення, якими мають керуватися інші суди при прийнятті рішень в аналогічних справах. Тож, по суті, це як певні *прецедентні судові рішення*. На наш погляд, зазначені зміни можна охарактеризувати позитивно, оскільки неоднакове правозастосування в судах негативно позначається на сприйнятті принципу «верховенства права». У цілому, судова гілка влади не претендує на законодавчі функції, вона просто формує правозастосовну практику (відповідні правила) у процесі вирішення конкретних спірних питань, що вирішуються у рамках загальних норм закону¹⁵. Інша справа з Конституційним Судом України, який справді нерідко формує нові законодавчі положення, у разі якщо попередні були неконституційними.

6. *Вдосконалення системи виконання судових рішень*. Система виконання судових рішень в Україні характеризується своєю бездіяльністю та неспроможністю. І наявність позитивного рішення суду ще зовсім не означає його виконання. Проте виконання судового рішення має бути складовою частиною судового розгляду¹⁶. Водночас здійснене в Україні запровадження приватних виконавчих служб, подібна практика існує в деяких країнах, потребує більш жорстких вимог до приватних виконавців як окремих фізичних осіб. Та все ж виконання цілого ряду судових рішень залишається виключною прерогативою державної виконавчої служби (п. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 р.¹⁷). Тож створення ефективної виконавчої служби є важливим завданням держави. Стимулювання ефективності діяльності державних виконавців можна здійснювати шляхом матеріального стимулювання, надання певних суттєвих премій залежно від коефіцієнта ефективності виконаних судових рішень.

7. *Доступ громадськості до судочинства*. Частина 3 ст. 6 ЦПК України передбачає можливість закритого судового розгляду справи з метою: 1) запобігання розголошенню державної або іншої таємниці, яка охороняється законом; 2) забезпечення таємниці усиновлення; 3) запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті сторони життя осіб, які беруть участь у справі; 4) розголошення відомостей, що принижують честь і гідність осіб, які беруть участь у справі. Проте, зважаючи на невичерпність поняття «таємниці» і відсутність чіткого законодавчого визначення цього терміна безвідносно до її видів, суд може не допустити громадськості до розгляду практично будь-якої справи. Це ж стосується і господарського процесу (п. 7–9 ст. 8 Господарсько-процесуального кодексу України) та адміністративного судочинства (п. 8 ст. 10 Кодексу адміністративного судочинства України¹⁸). Тому в сучасних реаліях української політико-правової системи варто передбачити заборону на обмеження доступу громадськості до будь-яких справ щодо правопорушень держслужбовців.

Крім того, майже монопольне становище адвокатів щодо представництва в судах перешкоджає доступу до правосуддя багатьом громадянам, оскільки держава та адвокатура не готові до надання конституційно гарантованої безоплатної правової допомоги¹⁹.

Вважаємо за доцільне окремо розглянути варіанти можливих вирішень проблеми корупції в судах, яка є основною причиною необхідності реформування судової гілки влади. Окрім застосування аудіо- та відеозйомки як належної доказової бази та формування «суду присяжних для суддів», для боротьби з корупцією як всередині судів, так і в цілому в країні, варто впровадити обов'язкову участь *суду присяжних*, причому не тільки в справах щодо злочинів проти життя, здоров'я, а й *в усіх справах щодо корупції* (приміром по шість чоловік для однієї справи, присяжні не будуть працювати на постійній основі, їх буде обирати комп'ютер методом випадкового вибору з числа зареєстрованих для кожної справи окремо). На думку А. О. Фальковського, суд присяжних є надто витратним інститутом і нерідко характеризується емоційністю та фаховою некомпетентністю²⁰. У цілому ми погоджуємося з цією думкою, і в цивільних справах можна відмовитися від суду присяжних, але в питаннях, що стосуються корупційних злочинів *інститут присяжних та відміна застави* є найбільш ефективними за умови встановлення жорсткіших вимог до присяжних (наприклад, обов'язковість вищої освіти тощо). Проте наразі в багатьох навіть столичних судах немає присяжних, так само гостро стоїть проблема зі слідчими суддями, яких не вистачає, до того ж вони не можуть розглядати ведену ними справу по суті, тож не кожен суддя може виконувати функції слідчого судді²¹.

Крім того, в адміністративному праві можна було б відійти від того принципу, що лише особа, суб'єктивні права якої порушено, має право подати позов. Ще в римському публічному праві існував такий вид позову, як «action popularis», який міг подати кожен римський громадянин *в інтересах держави (народу)*. Приміром, якщо будь-який орган влади видав наказ (розпорядження), що суперечить Конституції, то будь-який громадянин або юрист (адвокат) мав би право звернутися до адміністративного суду України з оскарженням такого наказу, або ж якщо будь-який держслужбовець порушив Конституцію чи закони України, то будь-який громадянин міг би подати позов проти такого порушення. До прикладів таких порушень можна віднести: прийняття рішення, яке шкодить інтересам громадян в цілому чи окремим прошаркам суспільства (в даному випадку за наслідками розгляду справи в адміністративному судочинстві могли б з'ясуватися факти, які стануть підставою відкриття кримінального провадження). Це ж має стосуватися і бездіяльності держслужбовців, наприклад: відсутність встановлення правил та суб'єктів переробки сміття тощо. У даному випадку важливим був би правильний реєстр судових справ для уникнення розгляду справ з того ж предмета і з тим же відповідачем різними судами, до справи могли б долучатися співпозивачі.

Таким чином, сама громадськість та ЗМІ отримали б можливість дієво контролювати законність і ефективність діяльності органів влади та їх посадових осіб. У кінцевому результаті, будь-які порушення законодавства, прав і свобод людини і громадянина, незабезпечення певних прав і свобод людини і громадянина (неефективна робота), якщо це є функцією держслужбовців, порушують суб'єктивні права народу України, який забезпечує бюджетне фінансування усіх держслужбовців України.

Висновки. Найважливішим напрямом реформування судової гілки влади є утвердження її незалежності від інших гілок влади. Для цього інші гілки влади та Президент України мають бути повністю усунені від

формування суддівського корпусу. Відповідальність судді мають нести не лише за злочини, а й нести дисциплінарну відповідальність за ухвалення неправосудних рішень, зокрема таких, які не відповідають або суперечать нормам матеріального права.

Важливою передумовою незалежності судової системи України є встановлення збалансованого взаємозв'язку між судовою та правоохоронною гілками влади; встановлення надійніших важелів гарантування прав учасників судового процесу; уніфікація судової практики та встановлення надійного механізму подолання правових прогалин і колізій; удосконалення системи виконання судових рішень та доступ громадян до судочинства.

У подальшому доцільно дослідити особливості судової реформи щодо окремих видів судочинства та перспективи удосконалення виконання судових рішень.

¹ Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

² Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 7–8. Ст. 50.

³ Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.

⁴ Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3. Ст. 12.

⁵ Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: наказ МВС України від 6 липня 2017 р. № 2212. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>

⁶ Кодекс про адміністративні правопорушення Української РСР від 7 грудня 1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. Дод. до № 51. Ст. 1122.

⁷ Постанова Верховного Суду України про визнання протиправною та скасування постанови про накладення адміністративного стягнення від 13 лютого 2020 р., справа № 201/243/17. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/87559871?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress05&_ga=2.259393609.2126811408.1592221586-1805658895.1588621917

⁸ Цивільно-процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.

⁹ Господарсько-процесуальний кодекс України від 6 грудня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.

¹⁰ Кримінально-процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.

¹¹ Про друковані засоби масової інформації загальнодержавної та місцевої сфери розповсюдження, в яких у 2018 році розміщуються оголошення про виклик до суду відповідача, третіх осіб, свідків, місце фактичного проживання / перебування яких невідоме, повістки про виклик підозрюваного, обвинуваченого та інформацію про процесуальні документи: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 р. № 957-р. URL: <https://zt.arbitr.gov.ua/sud5007/pres-centr/news/419089/>

¹² Костін О.Ю., Лупенко І.С., Хомутенко В.П. Актуальні питання реформування законодавства у сфері судово-експертної діяльності в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 10. С. 24–29.

¹³ Сердюк В.О. Роль судової правотворчості в процесі здійснення судової реформи в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2017. Т. 28 (67). № 1. С. 73–78.

¹⁴ Корнев А.В. Сравнительный анализ понимания судебного правосудия в англо-саксонской и романо-германской правовых системах. 2012. URL: http://www.kapatner.ru/sravnitenii_analiz

¹⁵ Зеленко І.П. Дискусійні питання правотворчості на черговому етапі судової реформи. *Наукові записки. Серія: Право*. 2020. Вип. 8. С. 9–13.

¹⁶ Москвич Л.М. Міжнародні стандарти ефективності судової системи та їх значення під час проведення судової реформи в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 2. С. 151–157.

¹⁷ Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. Ст. 542.

¹⁸ Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.

¹⁹ Бондар Г.Л. Судова реформа в Україні (2018 р.): проблеми та здобутки. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2018. № 2. С. 238–259.

²⁰ Фальковський А.О., Майстренко М.О. Запровадження суду інституту присяжних в цивільному судочинстві як складова судової реформи в Україні. *Правова держава*. 2017. № 26. С. 113–118.

²¹ Назаров В.В. Судова реформа в Україні: новачі та проблеми її запровадження. *Правова держава*. 2016. № 24. С. 59–64.

Резюме

Когут Н.Д. Перспективи подальшого реформування судової системи України.

У статті досліджуються основні напрямки доцільного реформування судової системи в Україні для досягнення ефективності та справедливості цієї системи. Найважливішим напрямом реформування судової гілки влади є утвердження її незалежності від інших гілок влади, для цього інші гілки влади та Президент України мають бути повністю усунені від формування суддівського корпусу. Автор наголошує на тому, що судді мають нести дисциплінарну відповідальність за ухвалення неправосудних рішень, які не відповідають або суперечать нормам матеріального права. Для цього слід встановити «суд присяжних для суддів» з юристів вищої категорії.

Ключові слова: судова реформа, реформування судової системи України, неправосудні рішення, суд присяжних, судочинство.

Резюме

Когут Н.Д. Перспективы дальнейшего реформирования судебной системы Украины.

В статье исследуются основные направления целесообразного реформирования судебной системы в Украине для достижения эффективности и справедливости этой системы. Наиболее важным направлением реформирования судебной ветви власти является утверждение ее независимости от других ветвей власти, для этого другие ветви власти и Президент Украины должны быть полностью удалены от формирования судейского корпуса. Автор настаивает на том, что судьи должны нести дисциплинарную ответственность за вынесение неправосудных решений, которые не соответствуют или противоречат нормам материального права. Для этого следует установить «суд присяжных для судей» из юристов высшей категории.

Ключевые слова: судебная реформа, реформирование судебной системы Украины, неправомерные решения, суд присяжных, судопроизводство.

Summary

Natalya Kogut. Perspectives of Further Reform of Judicial System.

The main directions of appropriate judicial system reform in Ukraine in order to make it effective and equitable are investigated in the article. The most important direction of judicial system reform is creating an independent judicial system from the other branches of power. To this end, the other branches of power and President of Ukraine should be entirely excluded from judiciary forming. The author persists that judges should have a disciplinary liability for unjust decisions, which not match or contradict to material norms. For this goal, it is worth to create jury trial for judges from the level of appeal. This jury trial should consist of lawyers of the highest category and scientists in the sphere of law and be chosen for every case separately by occasional computer programmer in quite significant amount (for example 12 persons).

To the other main directions of judicial system reform, the author relates:

- 1) Creating a reliable mechanism of judges' prosecution for his unjust decisions and corruption offences;
- 2) Creating a balanced interconnection between judicial and law enforcement branches of power;
- 3) Creating more reliable lever arm for litigators' rights guarantying;
- 4) Judicial practice unification and creating a steady mechanism of legal gaps and collisions overcoming;
- 5) Improvement of the system of enforcement of judgements;
- 6) Publicity and society access to the legal proceedings.

Every direction has its peculiarities.

Amongst the main reforms in these spheres are the following. Attorney General should be assigned by the Parliament opposition, it will provide court decisions against influence from the side of Parliamentary majority because Attorney General has right to prosecute against judges.

It is also important in the criminal proceedings to enact independent investigative authorities from the structure of prosecution and national police. To provide enforcement of judgements it's worth to improve financial stimulation of the officers for their positive work and to anticipate ban for criminal outpost in any case of corruption crimes. Also in order to fight against corruption it is worth to allow using any kind of video or audio records including hidden ones when they can be proves in the crimes committed by the public officers.

Key words: judicial reform; reform of judicial system of Ukraine; unjust decisions; jury trial; legal proceedings.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.33

УДК 343.163

І.В. КОСТЕНКО, С.М. ОГІЄВИЧ

*Ірина Валентинівна Костенко, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»**

ORCID: 0000-0002-6974-023X

*Софія Миколаївна Огієвич, студентка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»***

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРОГАЛИН У РЕФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

Постановка проблеми. Система органів прокуратури посідає значне місце у функціонуванні більшості країн. Вона є своєрідним детектором рівня демократично-правових перетворень у державі. Законодавство України поки що зазнає трансформаційних змін, проте важливо, щоб ці зміни були дійсно ефективним засобом подолання злочинності у країні, сприяли підвищенню довіри серед населення до прокуратури й давали змогу ефективно здійснювати свої повноваження. Активізація процесів євроінтеграції, удосконалення законодавства у напрямі посилення демократизації суспільства потребують прискорення перебудови структури та уточнення функцій системи прокурорського нагляду, визначення шляхів і напрямів покращення їхньої діяльності.

Україна, виконуючи взяті на себе зобов'язання перед європейською спільнотою, повинна довести свою спроможність створити дієву та злагоджену систему органів прокуратури, оскільки на сьогодні модель функціонування органів прокуратури є недостатньо розвинутою та ефективною. У 2019 р. було зроблено чергову

© І.В. Костенко, С.М. Огієвич, 2020

* *Irina Kostenko, Ph.D. in Law, Associate Professor, Associate Professor of the National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute of Igor Sikorsky»*

** *Sofia Ogievich, student of the National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Igor Sikorsky Institute»*